

Sya kyrkogård

Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2019

Sya kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kyrkogården från sydöst.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2019-12-20

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Monica Sandberg, landskapsarkitekt, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning.....	4
1.2 Avgränsning.....	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse.....	4
2 Administrativa uppgifter.....	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter.....	5
2.3 Skyddsstatus.....	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	7
3.1 1100-talet – 1800-talet	7
3.2 1900-talet och framåt	7
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia.....	10
4 Beskrivning av kyrkogården.....	11
4.1 Karta över kyrkogården.....	11
4.2 Omgivning och sammanhang.....	11
4.2.1 Karaktärsområden	12
4.3 Omgärdning och ingångar.....	13
4.4 Gångsystem.....	13
4.5 Vegetation.....	14
4.6 Gravanordningar	14
4.7 Minneslund.....	15
5 Kulturhistorisk värdeanalys	16
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden.....	16
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	17
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll.....	18
6.1 Omgärdning	18
6.2 Ingångar	19
6.3 Byggda delar	20
6.4 Markbeläggningar.....	20
6.5 Vegetation.....	21
6.6 Gravanordningar	22
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	23
6.8 VA- och EL-system.....	24
6.9 Tillgänglighet.....	24
7 Referenser.....	25

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2019
2. Mjölby's område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet, och har utförts från september till december 2019. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering, 2002*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för värden och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Sya kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Mjölby kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar*, *Trädvårdsplan* och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart 10:e år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Sya kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Sya 2:6, Sya4:15

Besöksadress: Kyrkvägen 5, 595 96 Mjölby

Kommun: Mjölby kommun

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

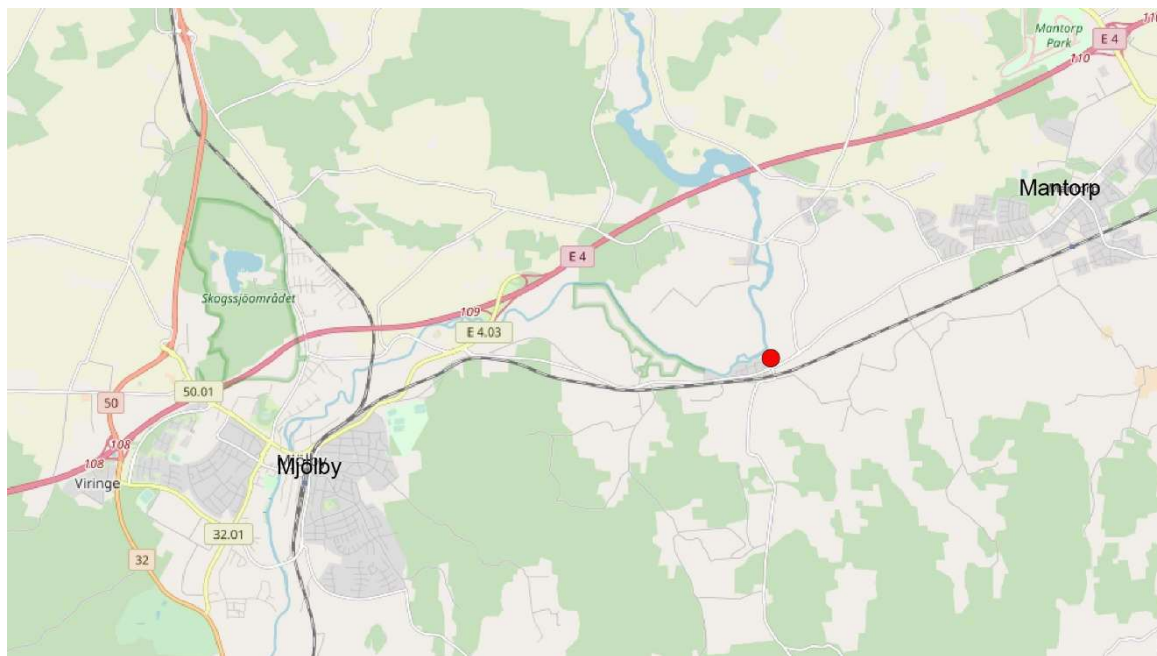
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 4948 m²

Växtzon: II-III

Kartvy, läget för Sya kyrkogård framgår av röd cirkel (karta: www.openstreetmap.org).

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

På kyrkogården finns kist- och urnplatser samt en minneslund. Sammanlagt finns 147 st pågående gravrätter (nov 2019). Beläggningen på kyrkogården är låg med gott om plats under kommande tioårsperiod. Inget ytterligare gravskick planeras.

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölagen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap Kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren.

Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Miljöbalken

Kyrkogårdens trädkrans skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § Miljöbalken. För åtgärder som påverkar biotopen måste dispens sökas hos länsstyrelsen. Även allén öster om kyrkogården skyddas av det generella biotopskyddet.

Träden i trädkransen skyddas av det generella biotopskyddet.

Begravningslagen

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt begravningslagen (kap. 7 § 26) har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglagen

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom Kulturmiljölagen regleras via Plan- och bygglagen. Enligt kapitel 6 i Plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

3 Historisk bakgrund och utveckling

3.1 1100-talet – 1800-talet

På 1200-talet uppfördes troligen den första kyrkan på platsen. 1774 ersattes den med nuvarande kyrka. Det finns uppgifter om att delar av den medeltida kyrkans murverk kan ingå i den norra muren. I en sockenbeskrivning från tidigt 1800-tal finns beskrivet att kyrkans två klockor hänger i en klockstapel på kyrkogården, men var klocktornet kan ha stått på kyrkogården är inte känt.

1863 genomgick kyrkan viss ombyggnad då även tornet och sakristian tillkom. Det är möjligt att även viss upprustning utfördes på kyrkogården i samband med ombyggnaden. Exempelvis kan kyrkogården ha försetts med trädkrans, delar av muren kan ha lagts om till nuvarande mur och det södra grindpartiet kan ha tillkommit.

På häradsekonomska kartan från 1868-77 syns den nästintill kvadratiske kyrkogården med kyrkan centralt placerad. En väg leder fram till en ingång mitt på kyrkogårdens södra sida, som än idag utgör kyrkogårdens huvudingång. Norr om kyrkan ligger Sya gård som uppfördes under början av 1800-talet. Det nuvarande församlingshemmet som ligger söder om kyrkogården byggdes ursprungligen på 1800-talet som en skola. På kartan från 1868-77 tycks skolan ännu inte vara byggd. Däremot finns en byggnad strax sydöst om kyrkogårdens södra ingång. Det kan vara det f d ålderdomshemmet, numera ombyggt till bostäder.

1868-77. Häradsekonomska kartan (Lantmäteriets historiska kartor).

3.2 1900-talet och framåt

På fotografier från 1900-talets första hälft och mitt syns kyrkogården med en uppvuxen och tät trädkrans. Av trädens storlek att döma är de planterade under 1800-talet, möjligtvis i samband med att kyrktornet och sakristian byggdes på 1860-talet eller under något av de efterföljande decennierna.

På kyrkogårdens östra del syns gravplatser belagda med grus och omgärdade av klippta häckar. Närmre kyrkan ligger gravarna glesare. Gravplatserna är genomgående belagda med grus och omgivna av klippt gräsmatta.

1932. Kyrka och kyrkogård från sydöst (ATA).

1935. Flygfoto (RAÅ, Kringla).

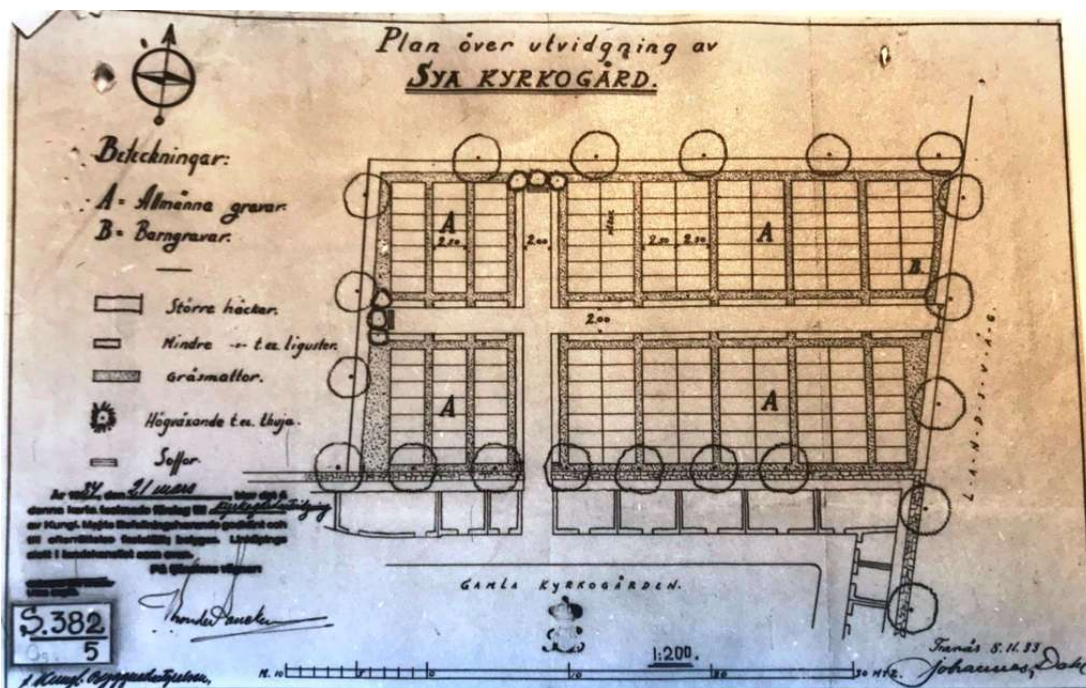

1935. Flygfoto (Östergötlands museum).

1944. Kyrkan och kyrkogården från sydväst (Östergötlands museum).

På 1930-talet utvidgas kyrkogården med ett rektangulärt område åt nordöst. Området fick en tidsenlig, strikt planform med ett vinkelrätt, korsformat gångstråk, kantat av klippta häckar. Gravplatserna förlades i både dubbla och enkla rader. Större delen av området planerades för allmänna gravar. Längst i nordöst fanns en del avsatt för barngravar.

1933. Plan över utvidgning av kyrkogården (ATA).

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1200-talet	Den första kyrkan byggs på platsen.	Löfgren Ek (2002)
1774	Nuvarande kyrka uppförs.	Löfgren Ek (2002)
1863	Kyrkans torn och sakristia byggs.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2019)
1934	Kyrkogården utvidgas med ett nytt område i nordöst, efter ritningar av arkitekt Johannes Dahl.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2019)
1947	Ett förslag till kombinerad transformatoriosk och likbod upprättas.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2019)
1960-talet	Under 1960-talets början anordnas församlingshem i den f.d. kyrkskolan söder om kyrkogården.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2019)
1989	Länsstyrelsen ger tillstånd att anlägga en minneslund.	Löfgren Ek (2002)
1996	En arkeologisk undersökning utförs i samband med schaktning för vattenledningar norr om kyrkan. Vid undersökningen påträffas rasmassor, troligtvis från ombyggnadsarbetena på 1770-talet.	Löfgren Ek (2002)
2015	I 1930-talsdelens nordvästra hörn tas en bit av kyrkogårdsmuren bort för att underlätta gräsklippningen. Stenarna från muren finns kvar inom kyrkogårdens område. Den nordligaste delen av grusgången i nord-sydlig riktning på kv D sås igen. Två klotkörsbär planteras framför kyrkporten i väster.	Folkungabygdens pastorat
2015-2016	Ett område med gräs tas bort norr om kyrkan och ersätts med grusbeklägning.	Folkungabygdens pastorat
2016	Den omgärdande hagtornshäcken är i dåligt skick och tas bort från stenvallen i öster, runt södra sidan och vidare längs västra sidan. I öster ersätts den med en tujahäck. Norr om kyrkan anläggs en ny serviceplats med redskap, sopsortering och vattenpost. På alla skötselgravar monteras bevattningslådor. Två sjuka träd tas ner.	Folkungabygdens pastorat
2017	En ny omgärdningshäck av tuja planteras från stenvallen i öster och längs halva södra sidan (fram till grinden).	Folkungabygdens pastorat
2018	En död alm fällt utanför kyrkogårdens södra sida (stax öster om ingången). Den lämnas som högstubbe med vildvin planterad vid roten.	Folkungabygdens pastorat

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Sya kyrkogård, 2019.

4.2 Omgivning och sammanhang

Sya kyrkogård ligger på en mindre höjd strax nordöst om stationsområdet Sya. Söder om kyrkogården löper Mjölbyvägen, som åt väster leder till Mjölby och åt öster till Mantorp. Mellan kyrkogården och samhället rinner Svartån som slingrar sig fram genom det omgivande halvöppna odlingslandskapet. Närmast i öster löper en askallé upp till Sya gård och vidare österut ansluter ett storskaligare öppet åkerlandskap. Närmast söder om kyrkogården ligger två mindre byggnader, det f d ålderdomshemmet, numera ombyggt till bostäder och den f d kyrkskolan, numera ombyggt till församlingshem. I väster ligger kyrkogårdens ekonomibygnad. I övrigt finns ingen bebyggelse i kyrkogårdens omedelbara närhet.

Kyrkogården har en rektangulär planform, avsmalnande mot väster. Kyrkan är centralt placerad på kyrkogården i öst/västlig riktning. I nordöst ligger 1930-talets utvidgningsdel, även den med rektangulär planform som sträcker sig i öst/västlig riktning. Väster om utvidgningsdelen ligger minneslundan.

Landskapet norr om kyrkogården med Svartån.

Askallén mot Sya gård öster om kyrkogården.

Församlingshemmet (f d kyrkskolan) söder om kyrkogården.

4.2.1 Karaktärsområden

Inom kyrkogården finns fyra områden, alla med säregna karaktärer sprungna ur olika funktioner och tidsepoker.

Linjegravsområdet

Området väster om kyrkan är ett tidigare område för linjegravar. Området har en öppen karaktär och enkel planlösning med stora gräsytor mellan grusgångarna. Endast ett fåtal små linjegravvårdar finns bevarade.

Yttre gravkrans

Längs kyrkogårdens ytterkanter löper en gravrad som präglas av större familjegravplatser. Gravvårdarna är övervägande låga och breda, men även högsnala modeller förekommer, främst i sydöst. Gravplatserna är helt lagda i gräs.

Området med häckomgärdade grusgravar

Området öster om kyrkan har en utpräglad strikt anlagd karaktär som präglas av de höga rygghäckarna och grusgravarnas infattningshäckar. Gravvårdarna är övervägande lägre än rygghäckarna, vilket skapar en väl samspelt och genomtänkt helhetsmiljö.

1930-talsområdet

Stilidealen som rådde under 1900-talets första hälft har tydligt satt sin prägel på utvidgningsområdet i nordöst. Det rätlinjiga gångsystemet, de långdragna rygghäckarna och de lågbreda enkla gravvårdarna bidrar alla till den tidstypiska arkitektoniskt strikta karaktären. I områdets östra delar saknas rygghäckar, vilket ger en öppnare karaktär.

Linjegravsområdet.

Den yttre gravkransen.

Området med häckomgärdade grusgravar.

1930-talsområdet.

4.3 Omgärdning och ingångar

Hela kyrkogården omgärdas av kyrkogårdsmurar, av olika karaktär. I väster omgärdar en kallmurad stödmur. I öster och större delen av den norra och södra långsidan utgörs kyrkogårdsmuren av långa granitblock.

Kyrkogårdens huvudingång ligger längs södra sidan och är försedd med en pargrind av smide. Enligt en tidigare utförd bogårdsinventering är grinden och grindstolparna från 1800-talets slut. Ytterligare en ingång finns i öster, till den nya delen. Ingången är försedd med en enkel grind av smide. I väster finns en enkel trätrappa som möjliggör passage mellan kyrkogården och ekonomibyggnaden.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Kyrkogårdsmuren i sydväst.

Kyrkogårdsmuren i norr.

Huvudingången i söder.

4.4 Gångsystem

Kyrkogården har ett enkelt gångsystem med rätlinjiga gångar som löper från kyrkogårdens ingångar till och runt kyrkan och delar in kyrkogårdens kvarterssystem. Samtliga gångar är grusbelagda i rödgrå ton.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Randkrattade grusgångar på kyrkogårdens södra del.

4.5 Vegetation

Kyrkogården omgärdas av en trädkrans av ask och lönn som står både innanför och utanför den omgärdande kyrkogårdsmuren. I söder och öster står träden utanför kyrkogårdsmuren och i norr och väster står träden strax innanför kyrkogårdsmurens krön. Invid kyrkogårdens södra ingång har en högstubbe sparats. I öster löper en klippt tujahäck utefter muren.

På kyrkogårdens östra del finns ett framträdande och praktfullt system med klippta tujahäckar och enhetliga infattningshäckar av idegran kring gravplatserna. Längre västerut finns rygghäckar av friväxande ölandstok och klippt idegran. Framför kyrkporten i väster står två relativt nyplanterade klotkorsbär. Söder om kyrkan finns en prydnadsrabatt med en purpurapel, rosor och olika perenner.

Längs den nya delens norra och östra sidor löper en klippt häck av häckoxbär utefter den omgärdande muren. Mellan de västra gravraderna löper klippta rygghäckar av häckoxbär. Minneslunden ramas in av klippta låga idegranshäckar och runt minnesstenen finns en planteringsyta med olika perenner, rosor och krypen.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Området öster om kyrkan med trädkransen utanför kyrkogårdsmuren (t v), gravkvarteren med praktfulla tuja- och idegranshäckar (mitten) och prydnadsrabatten söder om kyrkan (t h).

4.6 Gravanordningar

De flesta av kyrkogårdens gravplatser ligger i området öster om kyrkan och på den nya delen i norr. Gravplatserna är mestadels förlagda i raka rader, oftast åtskilda av rygghäckar. Längs den gamla kyrkogårdens södra och norra ytterkant löper en krans med gravar.

Kyrkogårdens gravkultur är relativt blandad. I den gamla kyrkogårdens yttre gravkrans är inslaget av högresta gravvårdar och mer påkostade lågbreda gravanordningar från tidigt 1900-tal något större. I häckområdena öster om kyrkan dominerar tidstypiska lågbreda gravvårdar från 1800-talet och tidigt 1900-tal.

Väster om kyrkan finns ett fåtal enkla linjegravvårdar bevarade.

Gravvårdar längs södra ytterkransen.

Gravplats med en högrest bautasten och omgärdande kätting (t v) och lågbreda gravvårdar på kyrkogårdens östra del (t h).

4.7 Minneslund

Väster om den nya delen ligger minneslund. En bågformad låg idegranshäck omgärdar platsen mot norr och väster. Åt söder avgränsar den gamla kyrkogårdens omgärdande mur och mot den nya delen avgränsar en låg idegranshäck. Platsen är enkelt anlagd med en plattlagd gång som leder från en öppning i den bågformade häcken fram till en planteringsyta med prydnadsväxter och en minnessten. I nordöst står en äldre lind och under den finns en soffa.

För en mer teknisk beskrivning av objekten, se kap. 6.

Minneslund.

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

- Ända sedan medeltiden har det funnits en kyrka och kyrkogård på platsen. Kyrkan och kyrkogården har genom århundradena utgjort Syas centrala punkt. De utgör ett landmärke med stor betydelse för landskapsbilden och för bygdens kulturhistoriska sammanhang.
- Sya kyrkogård har varit i kontinuerligt bruk sedan en kyrka byggdes på platsen för nästan tusen år sedan. Den är bärare av den kristna seden att begrava de döda invid kyrkan på en omgärdad kyrkogård. Ytterligare medeltida drag som levt kvar är traditionen med gravlägen i öst-västlig riktning.
- Kyrkogården är en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i byn. Den är en förbindelselänk till äldre generationer, det gamla jordbrukssamhället och livet i bygden sedan många hundra år tillbaka.
- Kyrkan och kyrkogården är en viktig del i Syas sockencentrum. Enligt gängse mönster under 1800-talet uppfördes här ett skolhus intill kyrkogården. Rester från det tidigare sockencentrat återfinns i de bevarade byggnaderna söder om kyrkogården.
- Den omgärdande kyrkogårdsmuren av kallmurad gråsten och ingången i söder med smidesgrindar utgör i sin helhet en traditionell kyrkogårdsmogårdning. De bastanta stenblocken i omgärdningen är ovanligare i sitt slag.
- De äldre träden i kyrkogårdens trädkrans förmedlar tidsdjup och berättar om 1800-talets formande av kyrkogården till en parkliknande miljö.
- Karaktären av häckkyrkogård på de östra delarna förmedlar stilidealen från 1900-talets mitt.
- Kyrkogårdens äldre gravvårdar förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under 1800-talet och det tidiga 1900-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden för 100-150 år sedan.
- På kyrkogårdens västra del finns rester av enklare linjegravar. Det är av stor vikt att gravvårdar bevaras, så att det går att avläsa gravsättningarnas ordningsföljd.
- Variationen med olika karaktärsområden inom kyrkogården.

5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Sya kyrkogård är en typisk mellansvensk landsortskyrkogård, med ett långväga synligt läge på den öppna åkerslätten. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Den omgärdande kyrkogårdsmuren och kyrkogårdsgrindarna i smide.
- Resterna efter den tidigare trädkransen. Även trädraden utanför kyrkogården i söder och allén i öster är viktig för kyrkogårdsmiljön.
- Gångarnas enkla och traditionella dragning.
- Det praktfulla systemet med de höga och omsorgsfullt klippta tujahäckarna och infattningshäckarna av idegran kring gravplatserna öster om kyrkan.
- Parkkaraktären som präglar kyrkogården där den nyligen planterade tujahäcken längs kyrkogårdsmuren i öster, rygghäckarna av friväxande ölandstok och klippt idegran sydöst om kyrkan, den hamlade äldre linden i minneslunden och de äggrunt klippta tujorna innanför södra och östra ingångarna är viktiga delar.
- Det dominerande inslaget av tidstypiskt låga och breda gravvårdar i området öster om kyrkan som samspelar med de horisontella häckarna.
- Gravanordningar och gravvårdar från 1800-talets mitt och framåt.
- Kyrkogårdens olika karaktärsområden, beskrivna i kap 4.2.1

Det gamla skolhuset, numera församlingshem, söder om kyrkogården är en rest från det tidigare sockencentrat.

Den traditionella kyrkogårdsmuren som omgärdar kyrkogården, här längs sydvästra sidan.

Häckarna av tuja och idegran på kyrkogårdens östra del.

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

ATA (Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm)

Kulturmiljöbild (Riksantikvarieämbetet, www.raa.se)

Fornsök (Riksantikvarieämbetet, www.raa.se)

Skyddad natur (Naturvårdsverket, www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Litteratur

Ahklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Löfgren Ek, A. (2002). *Sya kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Östergötlands länsmuseum: Linköping

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gångar på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag

Wästberg, P. (m.fl.) (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm